

כשהקירות בכו מסעה של צילה יופן

"כשהקירות בכו" הוא סרט המלווה את מסעה של **צילה יופן** (דבורצקי) חזרה לאירופה. צילה נולדה בשנת 1930 למשפחה ציונית אורתודוקסית בעיירה איוויה שבבלרוס. במהלך שנות הכיבוש הגרמני נרצחו רבים מבני משפחתה בבורות הירי שבאיוויה. יחד עם הוריה, אחותה ובן דודה, שניצל על ידי אביה מבורות הירי, היא הועברה לגטו לידה. חודשים מספר אחר כך, באביב 1943, הצליחה משפחתה של צילה לברוח מהגטו ולהגיע למחנה המשפחות של טוביה ביילסקי. משם שוחררה המשפחה עם שחרור האזור בקיץ 1944.

בתום חודשים של נדודים בין ארצות אירופה השונות עלו צילה ומשפחתה לארץ ישראל. בשנת 1948 התגיסה צילה לצה"ל, שם היא הכירה את בעלה לעתיד, שאול יופן ז"ל. את ביתם הקימו צילה ושאול בעיר גבעתיים, ונולדו להם שני ילדים וגם נכדים.

למפגש עם הסיפור האישי תפקיד מרכזי בניסיון הבלתי אפשרי לגשר על "התהום הפסיכולוגית" הפעורה בין ניצולי השואה לבין מי שלא היה שם, כהגדרתו של אנטק צוקרמן, ממנהיגי מרד גטו ורשה. דרך העדות האישית התלמידים מתוודעים לסיפור הפרטי הממחיש במובן מסוים את משמעות המספר הכללי, הסיפור הכללי, אשר הלב והמוח מתקשים לתפוס.

אנו ממליצים לשלב את היחידה העוסקת בפרטיזנים כמבוא או כסיכום לצפייה בסרט על מנת לאפשר תמונה רחבה יותר של הנושא.

הסרט הופק על ידי בית הספר המרכזי להוראת השואה ביד ושם בשיתוף משרד ההסברה והתפוצות, ובתמיכתן הנדיבה של ועידת התביעות וקרן משפחת אלדסון.

חלקו לתלמידים את "דף הצפייה" לפני הצפייה בסרט ודונו בשאלות לאחר מכן.

בעדות של צילה יופן מופיעים מעגלים שונים של יחד. המעגל הבסיסי של היחד המשפחתי עובר שינויים עם רציחתם של חלק מבני המשפחה, ומצטמצם למשפחה הגרעינית שלפני השואה. תפקדה במובנים רבים כיחידה אחת משותפת. המעגל המשפחתי מצטמצם שוב לאחר שחיים לייב, בן דודה, נהרג בשיירת יחיעם, פגיעה שמטלטלת את המשפחה באופן דרמטי מאוד. צילה מרבה להדגיש את העובדה שנאחזה במשפחה כמקור של יחד.

טוביה ביילסקי

מעגל נוסף הוא המעגל הקהילתי. בתיאור של החיים לפני השואה, לקהילה ולהשתייכות אליה תפקיד מרכזי שמשיע על הזהות והוא חלק אינטגרלי מהיום יום. אף כי בדרך כלל סיפור השואה הוא סיפור של התפרקות והתמוטטות הקהילה בהרבה מאוד מובנים, הרי שבסיפור של צילה נוצר מעגל חלופי ביער שחלק ניכר ממנו התבסס על הקשרים החברתיים והקהילתיים של טרם המלחמה. חשוב להדגיש שאין זו קהילה במובנה

המלא, זו קהילה שנולדה ביזמתו של איש אחד שהיה המנהיג הבלתי מעורר שלה. אין זה ברור מאליו שבמציאות של סכנה אנשים לא יתמקדו בעצמם ובהישרדות האישיה שלהם. טוביה ביילסקי לקח על עצמו את האחריות לאחרים ודאג לבני חסותו במסירות גדולה. קהילה זו, שהתהוותה בראשותו כתוצאה מהשבר העמוק שיצרה השואה וחיה בצלו של שבר זה, לא התיימרה לייסד הוויית חיים חדשה אלא להמציא פתרון עד יעבור זעם, ואף על פי כן הוקדשה מחשבה לאופי החיים ביער מתוך תקווה ואמונה בעתיד. בקהילת היער היו הרבה מאוד ממדים של העולם הקהילתי הקודם, לצד התמודדות עם הקשיים והסכנות של ההווה.

לצד המעגלים הללו ישנן לא מעט אינטראקציות עם הסביבה הלא-יהודית שבתוכה חיה משפחת דבורצקי, החל מתיאור החיים לפני המלחמה והמשך לאורך תקופת השואה. התנהגותה של הסביבה הלא-יהודית לא הייתה אחידה. אנשים שונים בחרו לנהוג באופנים שונים. מחד גיסא, אנו נתקלים בסרט בסיפורו של השופט הפותח את ביתו למשפחתה של צילה למרות הסכנה, ומאידך גיסא, כבר בימים הראשונים לכיבוש, כשהיהודים נסים על נפשם, השכנים נכנסים לבתים ובוזזים אותם, וגם במציאות הזו אנו נחשפים לקולו של הכומר שמעמיד מראה מוסרית אל מול המעשה. מגוון התגובות המופיעות בסרט מאפשר דיון במשמעות המעגלים החברתיים השונים והתהליכים שמתחוללים במעגלים אלו לאור השבר.

ערכים של משפחה וערבות הדדית באים לידי ביטוי פעמים רבות במהלך הסרט, אם כי ההיצמדות אליהם לוותה בלא מעט התלבטויות ודילמות יומיומיות. גם הוויית החיים ביער, הבחירה בחינוך הילדים ודפוסי הזיכרון והאבל הם חלק מעולם ערכי שנשתמר. כמנהיג, קיבל ביילסקי החלטה ערכית מתוך מחויבות להמשכיות הקיום היהודי להציל

פרטיזנים יהודים, מחנה המשפחה של טוביה ביילסקי, יער גליבוק, מאי 1944

משפחות וילדים, החלטה שלא רווחה, ועל פניה נגדה את ההיגיון ואת השאיפה להצלה עצמית.

צילה יופן עם אמה ואחותיה

לאורך חייו האדם הבוגר מקבל החלטות רבות. החלטות אלה נעשות על בסיס בחירה שביסודה ההבחנה שעושה האדם בין אמת ושקר, בין מוסרי ללא מוסרי, בין נכון ללא נכון וכו'. דילמה היא מצב שבו האדם נדרש לבחור בחירה ערכית בין שתי חלופות אשר כל אחת מהן מתנגשת עם ערכים משמעותיים, וכך הוא נאלץ לקבל הכרעה שיש לה מחיר. במציאות של השואה פעמים רבות הבחירה היא בין הרע לנורא, וזאת במצבים של חוסר ודאות קיצונית. השואה היא אירוע קיצוני במיוחד שהעמיד את בני האדם

בניסיונות קשים. הניסיונות-דילמות שבהן עמדו היו לנוכח מציאות שבה חיו נטולי זכויות, נידונים להרעבה, לניצול בעבודות כפייה, להשפלה ודהומניזציה ובסופו של דבר למוות. בהתאם לכך, מנעד האפשרויות של אדם פרטי ושל הציבור היה בהכרח מצומצם ולא תמיד שיקף את הסטנדרטים המוסריים של אותו אדם או ציבור ועמד בהם.

בעצם הבחירה לבחור, להכריע ולקבל החלטות בלתי אפשריות התגלה האדם כאדם במלוא עצמתו. הבחירה נעשתה על פי רוב מתוך מאגר טרגי של "בחירות נטולות בחירה", אבל כל עוד האדם חי הוא בכל זאת בחר. כפי שכתב הפרופסור שבייד בספרו **מאבק עד שחר**: "מי שישמור על חירותו המוסרית, על כבודו האנושי והיהודי ימצא משמעות וייעוד במאבקו. מי שימצא משמעות לחייו, למאבקו, יתגבר וינצח במאבק הזה, בין אם יחיה ובין אם יפול".

ההתעסקות בדילמות האנושיות והמוסריות יוצרת אמפתיה למצבו של היהודי בשואה, ומלמדת מחד גיסא, על נוראות התקופה ומאידך גיסא, על תעצומות הנפש ורוח האדם.

על מנת לסייע לתלמידים בניתוח הדילמה בקשו מהתלמידים להציג את האפשרויות שעמדו בפני היחיד או הקבוצה ואת המחירים שהיו כרוכים בבחירה בכל אחת מהאפשרויות. שימו לב שאין מדובר כאן במשחק תפקידים או בסימולציה. אין הכוונה להכניס את התלמידים "לנעליים" של היהודים בשואה ולגרור אותם לעמדה שיפוטית או קרבנית, אלא להציג את מנעד האפשרויות על מנת להעמיק בהבנת מורכבתה של הסיטואציה האנושית וההיסטורית.

לקריאה על מחנה המשפחות:
"גיבורים חיים" - מאמרה של מאשה פולק רוזנברג.
 לקריאה על חיים לייב דבורצקי - הכנסו לקישור.

צילה יופן לאחר עלייתה לארץ-ישראל

1. אליעזר שבייד, מאבק עד שחר, תל אביב 1990, עמ' 15.

דף צפייה - כשהקירות בכו

1 אילו סוגים של יחד מופיעים לאורך הסרט?

2 איזו השפעה הייתה להם על החיים של צילה ומשפחתה?

3 אילו ערכים משתמרים ואילו ערכים עוברים שינוי או נשברים כליל?

4 אילו דילמות עולות לאורך העדות? כיצד מתמודדים אתן?

5 במה שונה המציאות המתוארת בחיי היער מהמציאות בגטו ובמה היא דומה? ממה לדעתכם נובע ההבדל?

6 מול הקשיים והאבדן המתמשך, במה נאחזה צילה ובמה נאחזו בני משפחתה על מנת להחזיק מעמד?

7 כיצד דמותו של טוביה ביילסקי משקפת את המתח שבין היחיד ליחד?

8 במה היא משקפת את ההתמודדות עם ערכים בעולם של שבר?

9 מה משמעותם של הדברים עבורנו?
